

Педагог як суб'єкт впровадження концепції Нової української школи

У статті висвітлено вимоги до особистісних характеристик та якостей педагога, осмислення його ролі і завдань в умовах Нової української школи. Зокрема звертається увага на ролі вчителя як фасилітатора, тьютора, коуча, ментора. Встановлено, що діяльність педагога як суб'єкта впровадження концепції Нової української школи має бути спрямована на формування особистості кожного здобувача освіти.

Ключові слова: Нова українська школа, вчитель, реформаційні процеси, фасилітатор, тьютор, ментор, коуч.

Реалізація базових компонентів Концепції Нової української школи, а саме: отримання кожною дитиною доступу до якісної освіти, забезпечення її права на успіх у житті та максимальне розкриття власних здібностей і талантів, залежить від учителя, який є епіцентром нової парадигми підготовки людини до життя в глобальному інформаційному просторі. Тому в контексті Концепції Нової української школи зростають вимоги до особистісних характеристик та якостей педагога, осмислення його ролі і завдань в освіті. Саме на вчителя покладається відповідальність за підготовку згуртованої спільноти творчих креативних людей, свідомих громадян, підприємливих і активних.

Сучасний вчитель - це людина-лідер, яка може вести за собою, яка любить свою професію, якісно викладає, іде в ногу з часом, готова до комунікації з дітьми, батьками, адміністрацією школи, громадськістю. Нова українська школа потребує нового вчителя: успішного і мобільного, готового до змін. Від того, наскільки успішний вчитель, залежить, наскільки успішною буде Українська школа. Словесник Євген Ільїн відзначає: «Посередній учитель викладає, гарний – пояснює, видатний – показує, великий – надихає». Сучасному освітянському загалу варто врахувати це для формування нової ролі вчителів як фасилітаторів, коучів, наставників, модераторів і тьюторів [2].

На сайті «Нова Українська Школа» в межах кампанії «Класний вчитель» за підтримки Міністерства освіти і науки України проведено анонімне опитування щодо очікування українців від учителів Нової Української Школи, їхніх компетентностей, якостей і вмінь організувати освітній процес, будувати взаємини з учнями та батьками. В опитуванні взяли участь 642 респонденти зі всіх областей України. За результатами опитування, бачення ідеального педагога батьками і вчителями здебільшого збігаються, але є невеликі відмінності в очікуваннях. Так, педагоги головною рисою вчителя вважають вміння зацікавити навчанням і надихати учнів, тоді як батьки віддають перевагу повазі та рівному ставленню до всіх учнів. За результатами опитування компетентності ідеального педагога ранжовані від найбільш до найменш очікуваних [1].

Ось такий портрет сучасного вчителя, очікуваний батьками:

- повага до кожного учня, рівне ставлення до всіх – 72% ;
- вміння зацікавити навчанням, надихати учнівство – 70% ;
- розуміння дітей, вміння знаходити з ними спільну мову – 67% ;
- здатність розкривати учнівський потенціал – 51% ;
- комунікабельність, відкритість до спілкування – 48% ;
- терплячість та самоконтроль – 43% ;
- турбота про здоров'я та емоційний стан учнівства – 36% ;
- оригінальний стиль викладання – 33% ;
- вміння вирішувати конфлікти – 31% ;
- досконале знання свого предмету – 30% ;
- вимогливість до учнів – 22%.

У зв'язку із принципово новими умовами управління освітнім процесом (сучасна педагогічна освіта орієнтована на компетентнісні засади, педагогіку партнерства, індивідуальний підхід, дитиноцентризм, широке використання ІТ-технологій, мультимедійних засобів навчання), варто розглянути основні функції, які покладаються на вчителя як на суб'єкта впровадження концепції Нової української школи [8].

Сучасний вчитель виконує такі функції :

- планування освітнього процесу та його реалізація;
- забезпечення і підтримка навчання, виховання та розвитку учнів;
- створення комфортного освітнього середовища;
- рефлексія та професійний саморозвиток;
- проведення педагогічних досліджень;
- надання методичної допомоги колегам з питань навчання, розвитку, виховання й соціалізації учнів;
- узагальнення власного педагогічного досвіду та його презентація;
- оцінювання результатів роботи вчителів початкових класів закладу загальної середньої освіти.

Відповідно до функцій учителя змінюються і його ролі. За словами Лілії Гриневич, «Суспільство повинно зрозуміти, що через вчителя ми будуємо нову школу і нове ставлення до дітей» [2]. Сучасний вчитель має здійснювати особистісно орієнтований та компетентнісний підхід, забезпечувати управління освітнім процесом, враховуючи його психологічний аспект. Вчитель в НУШ виступає не лише в ролі вихователя, наставника та викладача, а й коуча, фасилітатора, тьютора, модератора.

Розглянемо нові ролі педагога.

Вчитель-фасилітатор (від англ. facilitate: сприяти, допомагати, полегшувати) - це вчитель, основне завдання якого полягає в стимулюванні самостійного пошуку інформації та спільної діяльності учнів. Фасилітація – це організація й управління процесом обговорення певних питань (тем) у групі людей на засадах гуманізму, особистісного саморозвитку, конструктивної взаємодії.

Мета учителя-фасилітатора – організувати спілкування всіх учасників обговорення, налагодити обмін думками таким чином, щоб діалог перейшов у конструктивне русло, розбіжності були подолані і вироблено прийнятне рішення.

Фасилітатор має на меті допомагати, полегшувати, сприяти, створювати умови для самостійної роботи. Фасилітатор – це фахівець, який не зацікавлений у підсумках обговорення, з якимось конкретним рішенням, не бере прямої участі в обговоренні, але несе відповідальність за якісне виконання завдань і є супровідником навчальної групи у їхньому особистому розвитку [11].

Фасилітатор організовує роботу учнів, сприяє розвитку їх особистісних якостей, допомагає ідентифікувати проблеми і приймати рішення.

Умови фасилітації:

- проблемність навчання;
- глибока довіра та повага педагога до учнів;
- толерантне ставлення до учнів;
- забезпечення учнів інформаційними, дидактичними, матеріально-технічними ресурсами [11].

Роль фасилітатора потребує від педагога певних умінь:

- уважно слухати, спостерігати і запам'ятовувати хід подій і стиль поведінки учнів;
- налагоджувати ефективну комунікацію між членами навчальної групи;
- аналізувати і корегувати дії учнів;
- сприяти створенню моделі ефективної поведінки;
- забезпечувати зворотній зв'язок між учасниками освітнього процесу;
- знаходити та активізувати конструктивні моделі поведінки;
- викликати довіру учнів, бути терплячим;
- бути справедливим, обирати нейтральну позицію при оцінюванні роботи [2].

Вчитель-тьютор (від англ. tutor — учитель) - особа, що веде індивідуальні або групові заняття із учнями, наставник, репетитор, опікун.

Тьютор - це спеціаліст із формування майбутнього, який має розгледіти потенціал і сприяти його реалізації. Тьютор наповнює життя учнів подіями і «пробами сил», в яких постійно набувається новий досвід, формується образ майбутнього, твориться особистісний сенс і зберігається індивідуальність [9].

Тьютор володіє сучасними освітніми технологіями, є фахівцем в своїй педагогічній сфері. Уважно слідкує за соціалізацією, спілкуванням, вихованням учнів. Його думка неодмінно вагома, а підтримка авторитетна. [12].

Дії тьютора відповідають ролі, яку він виконує в кожній конкретній ситуації: як наставник – проводить дитину до мети; як тренер – ставить правильні досяжні цілі та мотивує; як репетитор –заповнює прогалини у знаннях; як коуч – дає дитині збагнути, що саме є значущим; як психолог – підтримує і допомагає долати труднощі; як адвокат – захищає інтереси дитини [6].

З вчителем з тьюторською позицією учню хочеться вдосконалюватися, розкриватися та розвиватися. Особисті стосунки виступають ключовим чинником прогресу учнів. В основі стосунків такого вчителя і учня мають лежати довіра, повага та великодушність. Коли вчитель прагне побудувати хороші стосунки зі своїми учнем, він може розгледіти його сильні сторони, мінімізувати дію слабких та приділити більше уваги його інтересам. Василь Сухомлинський писав: «Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло» [10].

Тетяна Швець, заступник директора в приватній школі «Афіни» у Києві, конкретизувала особистісні компетенції, які є важливими для тьютора, а саме: адаптивність; гнучкість; готовність приходити на допомогу; приймати конструктивні рішення в складних та нестандартних професійних ситуаціях; відповідальність; цілеспрямованість; організованість та вміння планувати; здатність до саморозвитку та самовдосконалення; ефективна комунікація; таймменеджмент; володіння сучасними інформаційними технологіями [12].

Вчитель-коуч (від англ. coach –тренер) – той, хто займається тренерством, допомагає людині досягати її життєвих цілей. Коуч допомагає знайти відповіді на запитання підопічних, відпрацьовує до автоматизму різні життєві та професійні ситуації.

Коучинг (англ. Coaching – тренерство) — процес, під час якого людина або група людей навчаються і набувають певних навичок.

Коуч – це фахівець, тренер, здатний зробити з людини чемпіона, тобто мова йде

Джерела коучингу лежать у спортивному тренерстві, позитивній, когнітивній й організаційній психології, в уявленні про усвідомлене життя й можливості постійного й цілеспрямованого розвитку людини [6].

У педагогічній літературі більш широко застосовується поняття «ментор» в значенні синоніма до слів «учитель», «порадник», «наставник», «консультант». Людина, що має інтерес в розвитку знань, умінь, навичок та міжособистісних стосунків. Завдання ментора —допомагати тоді, коли просите про допомогу [2].

Ментор завжди готовий підтримати учня у його просуванні до успіху, але робить це тільки тоді, коли це життєво необхідно, адже його завданням є сприяння самостійно досягати поставлених цілей. У сучасному класі вчитель виступає для учнів як консультант. Він є свого роду ресурсним центром, готовим надати учням необхідну інформацію, навчати їх пізнавальній самостійності та мотивації до навчання протягом життя.

Вчитель-модератор – це організатор групової роботи, що активізує і регламентує процес взаємодії учасників групи на основі демократичних принципів.

Модерація – це спосіб проведення навчальних занять, який швидше призводить до результатів і дає можливість усім учасникам освітнього процесу прийняти загальні рішення. Це процес групового обговорення з метою ідентифікації проблем, пошуку шляхів їх вирішення.

Розбудова української національної школи вимагає від педагога високої педагогічної культури та методичної майстерності. Виконання вчителем сучасної школи різних ролей розширює можливості як учнів, так і вчителів, тим самим суттєво покращує освітній

процес. Головне завдання вчителя – створити умови для розвитку учня, його здібностей, творчого сприйняття знань, мотивувати до вивчення предметів. Сучасний педагог має досконало знати теорію і практику компетентнісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного підходів; керуватися в своїй роботі вимогами Державного стандарту; розуміти значення основної навички XXI століття – вміння самостійно вчитися впродовж всього життя. демонструвати універсальні і предметні способи дії, створювати умови для набуття життєвого досвіду, бути партнером учнів та батьків.

Спонукаючи учнів навчатися впродовж життя може тільки той, хто сам постійно навчається, опановує та застосовує сучасні педагогічні технології, інтерактивні методи навчання і виховання; прагне самовдосконалення, творчого підходу та раціоналізму; має активну життєву позицію.

Список використаних джерел та літератури

1. Анкета <https://nus.org.ua/expectations/>
2. Гусак, В.М. (2019). Нові ролі педагога у контексті реформ сучасної української школи. Матеріали Науково-практичної конференції «Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах НУШ» <http://conf.zippo.net.ua/?p=79>
3. Державний стандарт початкової освіти. No87. (2018, 21 лютого). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
4. Закон України про освіту. No2145-19. (2017, 5 вересня). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Кондратенко Л.О. (2017). Психологія первинної шкільної неспішності. Чернівці : Десна Поліграф.
6. Коноваленко Ю. (2017). Тьютори, Коучі, Фасилітатори, Ментори, Наставники розбираємось хто це. URL: <http://hardkonovalenko.blogspot.com/2017/03/blog-post.html>
7. Концепція «Нова українська школа». (2016, 27 жовтня). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf>
8. Мірошник, З.М. (2011). Кореляція ролей вчителя початкових класів. Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія: Психологія, (45), 197-201.
9. Осадча, К. (2016) Аналіз сутності поняття «тьюторська діяльність» у системі шкільної освіти. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського, No 4 (55), 149 –153.
10. Сухомлинський В. Сто порад учителям / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1988. – 304 с.
11. Фісун, О.В. (2010). Педагогічна фасилітація як багатозначний феномен. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди. «Засоби навчальної та науково-дослідної роботи», Вип. 34, 133–139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_zntndr_2010_34_21
12. Швець, Т. (2018). Тьюторські компетенції, або Чому не кожний вчитель може стати тьютором. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/1404-tiutorski-kompetentsii-abo-chomu-ne-kozhnyi-vchytel-mozhe-stati-tiutorom>

Романюк А.О.,

фахівець (консультант) комунальної установи
«Інклюзивно-ресурсний центр»
Білогірської селищної ради

Інклюзивна освіта у Новій українській школі

У статті висвітлено сучасні підходи до організації інклюзивного навчання відповідно до вимог Нової української школи.

Ключові слова: освітній заклад, діти з особливими потребами, інклюзивна освіта, Концепція інклюзивної освіти, Нова українська школа, освітнє середовище.